

KALOCSÁNYI MÓNIKA

NEMES NAGY ÁGNES BORS NÉNI KÖNYVE CÍMŰ MŰVÉNEK BÁB- ÉS DRAMATIKUS JÁTÉKOKKAL VALÓ IRODALOMPEDAGÓGIAI FELDOLGOZÁSA

6. FOGLALKOZÁS: A FOGLALKOZÁSOK TANANYAGÁNAK ÖSSZEFOGLALÁSA

RÁHANGOLÓDÁS

A hatodik és egyben utolsó foglalkozás célja a tanultak összefoglalása. A tanár ellenőrzi, hogy a tanulóknak mit sikerült elsajátítaniuk a foglalkozások során. A ráhangolódási szakaszban egyfajta játékos formában történő számonkérésre kerül sor. A tanulók egymást kérdezik ki az előző órán tanult *Talla-Galla, az éjszakai város* című meséből. A gyakorlat fejleszti a tanulók kérdésalkotó készségeit, információszerző kompetenciáit és a válaszok bírálásával az ítéloképességüket. Miközben a tanulók saját maguk alkalmazzák a kérdészés módszerét, lefektetik a hatékonyabb önálló tanulás alapjait is.

■ Ismétlés önálló kérdésalkotással

A ráhangolódási szakaszban a tanulók körben helyezkednek el, és egy labda adogatásával kérdéseket tesznek fel egymásnak. A játékot a tanár indítja a „*Mi az a Talla-Galla?*” kérdéssel. Akinék a tanár dobja a labdát, megválaszolja a kérdést, és egy következő kérdés megfogalmazásával továbbadja a labdát. A tanár feladata figyelni, hogy minden tanuló lehetőséget kapjon a kérdésalkotásra és a válaszadásra is, továbbá arra is figyelnie kell, hogy a tanulók kiegészítendő kérdéseket alkossanak és a válaszadók teljes mondattal válaszoljanak.

■ A megvalósításhoz kapcsolódó tapasztalatok, reakciók

Mikor az összefoglaló óra megvalósításra került, elindítottam a kört a „*Mi az a Talla-Galla?*” kérdéssel. Odadobtam a labdát egy tanulóknak, aki megválaszolta: „*A Talla-Galla egy éjszakai város.*” A gyerekek ügyesen gondolkodtak, a következő kérdések és válaszok hangzottak el a játékban: „*Kik utaztak Talla-Gallába? – Bors néni, Évi*

és Lackó utaztak Talla-Gallába./ Min utazott Bors néni Talla-Gallába? – Bors néni a háromlábú suszterszékén utazott Talla-Gallába./ Min utazott Lackó Talla-Gallába?/ Miért kellett kifesteni Lackónak és Évinek az állatokat? – Azért kellett nekik kifesteni az állatokat, mert olyan fehérek voltak, mint a papír./ Hogyan nevezik teljes nevén Talla-Gallát? – Talla-Galla teljes neve Puduru-Talla-Galla. ...” A gyerekek a mese történéseinek megfelelő időrendi sorrendben haladtak a kérdésekkel, így elértem célt, sikeresen átismételtük a mesét.

JELENTÉSTEREMTÉS

Az óra jelentésteremtő szakaszában a folyamatábra nevű grafikai szervezővel sorba rendezzük és felelevenítjük a tanultakat, fejlesztve a tanulók emlékező és kommunikációs készségeit. Nemes Nagy Ágnes minden verse és meséje előkerül, amikkel az előző órákon foglalkoztunk (versek: *Hol lakik Bors néni?, Vízimolnár, Amikor Bors néni gyerek volt, Bors néni kertje*, mesék: *Bors néni és a bors, Talla-Galla, az éjszakai város*). Az események, versek és mesék átismétlése után a *Ki vagyok én?* nevű drámajátékkal ellenőrizzük, hogy a tanulók milyen információkat sajátítottak el az egyes szereplőkről. A *Ki vagyok én?* játék után a tanulók párban vagy kisebb csoportokban, bábuk segítségével mutatnak be Bors néni jeleneteket, fejlesztve beszédkészségüket, improvizációs készségüket és fantáziájukat.

■ Folyamatábra, Ki vagyok én? és improvizációs bábjáték

A tanár, felhasználva a foglalkozások produktumait (rajzok, ábrák, vázlatok), egy folyamatábrát alkot a táblára. A folyamatábra egy grafikai szervező, amely tevékenységelemeket, illetve cselekvéssort időbeli folyamatban ábrázol (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 301). A Bors néni köré épülő történéseket önálló egységeknek tekintjük, és egy-egy

zárt geometriai alakzatban vagy képregényhez hasonlóan rajzokban ábrázoljuk. Esetünkben a foglalkozások során elkészült rajzokat, grafikai szervezőket, vázlatokat helyezzük a táblára a foglalkozások időrendi sorrendjében, így láthatóvá és érthetővé válik a lépések egymásutánja (1. foglalkozás: pókhálóábra, fürtábra, rajz Bors néni házaról/ a malomról/ a vízimolnárról, 2. foglalkozás: jóslástáblázat és a *Bors néni és a bors* című mese vázlat, 5. foglalkozás: a nyolcszögletű tér a színes állatokkal és a *Talla-Galla, az éjszakai város* című mese részletének vázlat).

A tanár ismétlőkérdéseket tesz fel, amikre a tanulók a táblán lévő folyamatábra segítségével válaszolnak. A tanár előadja a foglalkozáson elhangzott verseket, és ösztönzi a tanulókat, hogy segítsenek ők is a szavalásban. A két mese tartalmát a tanulók foglalják össze egyénileg vagy közösen.

Az ismétlés után sor kerül a *Ki vagyok én?* nevű drámajátékra. A játék lényege, hogy minden tanuló kap egy szereplőnévvel ellátott kártyát a hátára. Az osztályteremben szabadon járkálva a tanulók eldöntendő kérdéseket tesznek fel egymásnak a saját szereplőjük kilétének megfejtése érdekében (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 315). Mi a játéknak egy speciális formáját játszunk, a gyerekek nem járkálnak szabadon az osztályban, mivel a mesénkben körülbelül 5 szereplővel találkozhattunk. A tanár kihív egy tanulót az osztály elé, a tanuló háta mögé felír egy szereplőnevet a táblára, és a játékba lépett tanuló tesz fel saját kilétéről eldöntendő kérdéseket az osztálynak.

A jelentésteremtés szakasza szabad bábjátékkal zárul. A gyerekek párban vagy kisebb csoportokban játszanak el egy-egy rövid jelenetet a bábuk segítségével. A foglalkozások alatt a gyerekek négy bábuval ismerkedhettek meg, mégpedig Bors néni, Lackó, Évi és a vízimolnár bábujaival. A tanár nem szabja

meg a tanulók számára az eljátszandó jeleneteket, azok kapcsolódhatnak a tanulmankhoz, illetve lehetnek teljesen improvizáltak, azonban a bábuk karakterén nem lehet változtatni (például Bors néni bábuja nem lehet egy átlagos nagymama, csakis Bors néniként szerepelhet).

A játékok frontális munkaszervezésben kerülnek megvalósításra, a tanulók a helyükön ülnek. Minden játék a tábla előtt megy végbe.

■ A megvalósításhoz kapcsolódó tapasztalatok, reakciók

A jelentésteremtés szakaszában a gyerekek helyet foglaltak. Már előre elkészítettem a táblán a rajzokat és az ábrákat. Kérdéseket tettem fel a tanulóknak: „Emlékeztek, hogy mivel foglalkoztunk az első órán? Tárgyakat gyűjtöttem nektek a pokrócra. Azután mit csináltunk?” – a gyerekek ügyesen felidéztek az első óra történéseit. Elkezdtem a *Hol lakik Bors néni* című verset, és a gyerekek maguktól bekapcsolódtak. Később sor került a *Bors néni kertje* és az *Amikor Bors néni gyerek volt* című versek felidezésére is, és nagyon pozitív élmény volt számomra, hogy egyik verset sem adtam fel memoriterként, a gyerekek mégis emlékeztek a szövegekre. Ezek a tapasztalatok alátámasztották, hogy a dráma- és bábjáték alkalmazása hatékonyabb tanulást eredményezett a hagyományos szövegtanítási módszereknél. Ugyanígy sikerült felidézniük a mesék cselekményét, elénekeltük és eljátszottuk a *Vízimolnár* című verset. Az

ismétlés alatt a táblán lévő folyamatábra segítségével újra „végigutaztunk” az események helyszínein, „ellátogattunk” Bors néni lakásába, a boltba, a vízimolmohoz és végül Talla-Gallába.

A Ki vagyok én? nevezetű drámajáték során először Lackó szerepére került sor. A kihívott tanuló nagyon ügyes kérdéseket tett fel: „Lány vagyok? Fiú vagyok? Gyerek vagyok? ... Én vagyok Lackó?”. Egy kis idő után a gyerekek maguk kérték, hogy felírassák a következő feladványt, és bevontak élettelen dolgokat is a játékba, például a malmot, virágot, úgyhogy a gyakorlat végére a játék barkochbává alakult. Nagyon élvezték, és végeredményben nem tértek el a Bors néni témakörtől, úgyhogy hagytam őket így is játszani.

Az improvizációs bábjátékban főleg párosával vagy hármass csoportokban vettek részt. Eljátszották a boltos jelenetet, mikor Lackó szétszórja a borsot, aztán eljátszottak egy olyan jelenetet, mikor Bors néni és apukája találkoznak Lackóval és Évivel, majd a négy szereplő bemutatkozik egymásnak. Sorban felidéztek a mesebeli jeleneteket, és spontán jeleneteket is improvizáltak. Ennek a játéknak főleg a bábozás megtapasztalása volt a lényege, jutalomképp az egész munkájukért. A gyerekek nagyon élvezték a játékot, és már sokkal komolyabban vették a társaik előtti szereplést, mint az első órákon, nem nevettek el magukat, kellőképpen beléptek a bábuk szerepébe, és gyönyörűen adták elő kis jeleneteiket.

REFLEKTÁLÁS

Az utolsó óra reflektálási szakaszában az egész foglalkozássorozatra reflektáltak a tanulók. A kilépőkártya nevezetű kreatív írásos feladattal zárjuk foglalkozássorozatunkat, ami egy-egy tanulási egység végén használható eljárás. A kártyára a tanulók saját élményeiket, tapasztalataikat, benyomásaikat írhatják le, bármit, amit a Bors néni témát feldolgozó órákon megéltek, amikkel esetleg gazdagodtak. Ezzel a feladattal a tanulók ítélőképességét, az erkölcsi és esztétikai érzékét fejleszthetjük, a tanár számára pedig remek visszajelzést ad, segít az önértékelésben, és a tanulási folyamat esetleges továbbtervezésében is felhasználható (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 312).

■ A teljes foglalkozássorozat értékelése kilépőkártya segítségével

A tanulók visszaülnek a helyükre, és kapnak egy papírlapot. A tanár ad néhány percet, hogy a tanulók leírják, mi tetszett nekik a foglalkozássorozat alatt, és mi nem, mikor érezték a legjobban magukat, mikor kevésbé, Bors néni melyik története tetszett nekik a legjobban/legkevésbé. Megkérjük a tanulókat, hogy név nélkül írjanak le néhány, az adott témában megtárgyalt, megismert, számukra fontos gondolatot, észrevételt, esetleg kérdést. Ez a kreatív írásos módszer lehetőséget ad a tanulók egyéni reflektálására, a tanárnak pedig visszacsatolást nyújt (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 312). Az óra végén a tanár össze-

Nemes Nagy Ágnes: Vízimolnár

Az én a-pám ví-zi mol-nár. Mit ő-ről a ví-zi mol-nár?

Ö-ről bú-zát, ezt las-san ő-r-li,

Ö-ről ár-pát, ezt las-san ő-r-li,

Ö-ről ro-zsot is, ezt las-san ő-r-li.

Csak szöveggel:
Ku-ko-ri-cát, ku-ko-ri-cát, ku-ko-ri-cát, ezt gyorsan ő-rli.

Nekem tetszett a Bors néni foglalkozás, és az egész hét is. Akkor volt egy picit rossz amikor a csoportban három barátom volt Bors néniel. De végül minden megoldódott. Tetsz egy órával nekem tetszett.

Nekem az tetszett a legjobban amikor a labor készült, de az is nagyon tetszett amikor egy történetet kellett írni és eljátszani.

KANTÁR BALÁZS

SZÖVEG ÉS ILLUSZTRÁCIÓ PÁRBESZÉDÉN ALAPULÓ FELADATOK A TOLDI TANÍTÁSÁHOZ (2. RÉSZ)

szedi a kilépőkártyákat, és kellőképp lezárja a foglalkozássorozatot.

■ A megvalósításhoz kapcsolódó tapasztalatok, reakciók

A gyerekek a kilépőkártyákra főleg saját élményt, benyomást rögzítettek, ami a foglalkozások élményszerűségét domborította ki. A tanulók nagyon pozitívan értékelték az órákat, kiemelték a bábuk és a bábozás szerepét, nagyon tetszett nekik a sok játék. A foglalkozások végére szépen megtanultak csoportban dolgozni, sokkal könnyebben szólaltak meg egymás előtt, odafigyeltek egymásra, egyre kevésbé vágtak bele egymás szavába. Nagyon örültem, mikor már maguktól jöttek rá, hogy a veszekedéssel elrontják a játék örömeit és megtanultak közösen megegyezni. Az ügyesebb tanulók empátikusan viselkedtek a gyengébb képességű tanulókkal, elnyomás helyett segítették őket.

Végezetül a foglalkozások alatt felmerülő problémák megoldásával búcsúztam a gyerekektől, kiértékeltem teljes munkájukat és megköszöntem közreműködésüket.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

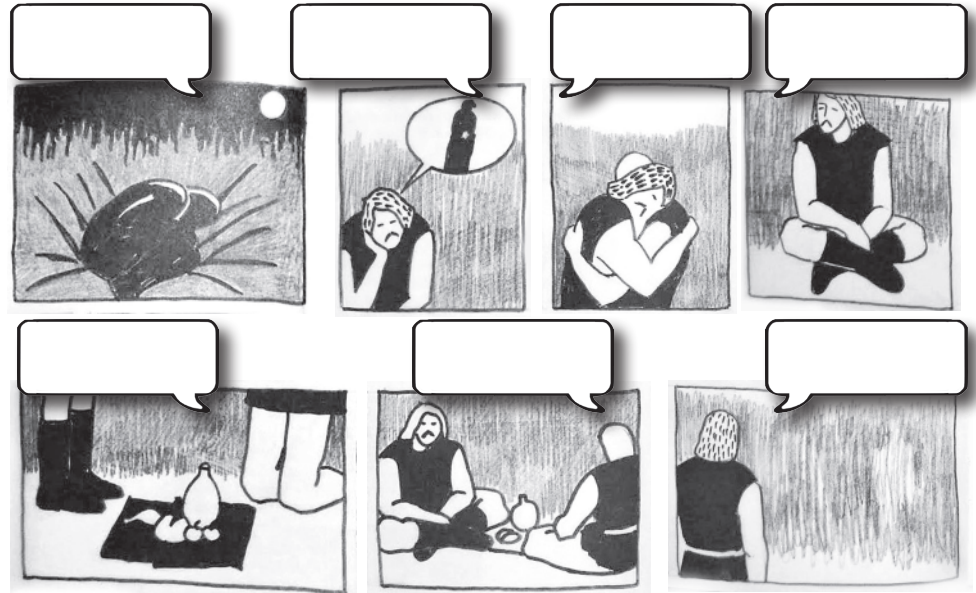
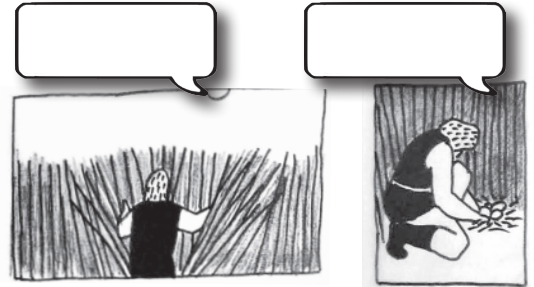
■ N. Tóth Anikó – Petres Csizmadia Gabriella: *Módszertani szövegyűjtemény az irodalom oktatásához*. Nyitra, KeTK, 2015.

■ Nemes Nagy Ágnes: *Bors néni könyve*. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 2012.

ARANY JÁNOS:
TOLDI 5. ÉNEK

Egyéni feladat.

Feladat: Írj az illusztrációk melletti szövegbuborékokba olyan szöveget, ami szerinted oda illik! Idézhetsz a szövegből, vagy saját magad is megfogalmazhatod a gondolatod.

ARANY JÁNOS: TOLDI 6. ÉNEK

Egyéni feladat.

Feladat: Pótold a szöveg hiányzó részeit az illusztráció alapján!

Nyitva áll az ajtó: látszik a .....:
..... kendőt terít a hold rája;
Alatta pediglen a ház ereszének
..... sorban heverésznek.
Minden ..... . Miklós sem tétoz sokat,
Küszöbre fekteti le a farkasokat,
Aztán a ..... a kezébe kapja,
Melyek a fal mellé voltak támogatva;
Őrállók ruháit földre szegzi vélek,
Hogy ne ....., majd mikor kelnének,
S bemegy a szobába. Jaj! most Toldi Györgyöt,
Ha még el nem vitte, elviszi az ördög.

Ott lesi Miklós a ..... mellett,
Györgyből miképp ..... ki s be a lehellet;
Egy marokszorítás – s ha száz lelke volna,
Mégis ....., többet nem horkolna.
De Miklós elkezd: „No megölhetnélek,
Megérdemlenéd, ha rávinne a lélek,
Hanem most egyszer nem leszek ártásodra,
Csak hogy ....., azt adom tudtadra.”

Azzal a két farkast az ölébe vette,
Az öreg ..... szélire fektette,
Így beszélve nekik: „tente, tente szépen:
A testvérbátyátok ..... itten épen.”
Maga pedig ment .....,
Melyben asztalnál ült ..... gyászruhába’:
Asztalon két öklét egymásra fektette,
Búbánatos fejét arra .....

Borsoska az apukájára beszélget

- Anyu! - nézd ki meg Borsoska apukáját.
- Mit csinál? - kérdezi.
- A malomban dolgozik! - szól apukája.
- Anyu vegyünk egy macskát, már tudom mi lesz a neve! - kéri apukáját.
Téllánát fogom nevezni.
- Rendben, majd holnap megyünk! - válaszol apukája.
Borsoska nagyon várta a holnapot.
Atig bírt elaludni. El is jött a holnap.
Mentek a vásárra. Ott volt a kismacskák.
Elvették. Ott hon Borsoska elverek a kismacskát Téllánát.